

Ministerie van Financiën
de Minister van Financiën, ir. J.R.V.A. Dijsselbloem
Postbus 20201
2500 EE DEN HAAG

Datum 7 juni 2013
Ons kenmerk TTFP-JAGr-13060054
Pagina 1 van 6
Kopie aan de Staatssecretaris van Financiën, mr. drs.
F.H.H. Weekers
de Staatssecretaris van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid, drs. J. Klijnsma

Betreft Verzoek Tweede Kamer aan de AFM m.b.t.
beoordeling berekeningen van het ministerie
van Financiën verlaging Witteveen kader

Geachte heer Dijsselbloem,

De Tweede Kamer heeft de AFM op 30 mei j.l. verzocht¹ om een oordeel te geven over de brief en de actuariële berekening van de effecten van het wetsvoorstel 'Wet verlaging maximum opbouw- en premiepercentages pensioenen en maximering pensioengevend inkomen'². De Tweede Kamer verzoekt de AFM deze toetsing uit te voeren volgens haar criteria op het gebied van pensioentransparantie, te weten:

- Is de informatie feitelijk juist, begrijpelijk en niet misleidend?
- Kunnen deelnemers op grond van de informatie rekenen op een pensioen dat overeenkomt met hun gerechtvaardigde verwachtingen?
- Is de informatie van voldoende kwaliteit?

Verder is de vraag of de aannames die onder de berekeningen liggen naar het oordeel van de AFM realistisch zijn.

¹ Zie brief Commissie Financiën d.d. 30 mei 2013, kenmerk 2013D22377

² Zie brief staatssecretaris van Financiën van 21 mei 2013, kenmerk DB/2013/248U

Datum	7 juni 2013
Ons kenmerk	TTFP-JAGr-13060054
Pagina	2 van 6

In deze reactie gaat de AFM allereerst in op de vraag hoe dit verzoek zich verhoudt tot de taken van de AFM en de genoemde wettelijke normen. Vervolgens wordt een antwoord op hoofdlijnen gegeven op de gestelde vragen. Ten slotte worden in de bijlage enkele meer gedetailleerde opmerkingen gemaakt bij de berekeningen.

Wettelijke normen en verantwoordelijkheden AFM

De normen feitelijk juist, begrijpelijk en niet-misleitend zijn in iets andere vorm terug te vinden in art. 4:19 lid 2 Wft (dat letterlijk spreekt over correct, duidelijk en niet-misleitend). Deze norm richt zich op financiële ondernemingen en geldt voor informatie over financiële producten en diensten. Daarnaast houdt de AFM ook toezicht op pensioenuitvoerders, met name op een aantal specifieke communicatieverplichtingen, zoals het Uniform Pensioenoverzicht en de startbrief. Deze informatie-uitingen moeten voldoen aan de eisen van tijdig, juist, duidelijk en begrijpelijk. Het toepassingsgebied van deze normen in de Pensioenwet is beperkt tot een aantal specifieke documenten. In het kader van de lopende herziening van de Pensioenwet heeft de AFM er voor gepleit om deze normen identiek van toepassing te laten worden aan de genoemde formulering in de Wft, en toe te passen op alle informatie van pensioenuitvoerders voor deelnemers.

Uit het bovenstaande volgt dat het genoemde verzoek van de Tweede Kamer aan de AFM niet onder de wettelijke taken van de AFM valt. Hiertoe behoort immers niet de toetsing van informatie die een ministerie aan de Tweede Kamer verstrekt. Niettemin wil de AFM naar vermogen ingaan op het verzoek van de Tweede Kamer om zo een bijdrage te leveren aan het verhelderen van de discussie over de gevolgen van de inperking van het Witteveenkader. Dit past bij de rol van de AFM om transparantie over pensioenen te bevorderen, en sluit aan bij eerder door de AFM verrichte onderzoeken te weten "*Pensioenrisicoanalyse, onderzoek naar de verwachte hoogte van toekomstige pensioeninkomens*"³ en "*Geef Nederlanders pensioeninzicht*"⁴.

In deze brief zullen wij dan ook onze bevindingen met u delen. Wij hebben ons gebaseerd op de genoemde brief van 21 mei jl. en de correcties en aanvullingen die zijn opgenomen in de brief van de Staatssecretaris van 3 juni 2013⁵. Daarbij zij aangetekend dat de reactietijd van enkele dagen beperkingen heeft gesteld aan de mogelijkheid om de aanvullingen in de brief van 3 juni te kunnen beoordelen. Naar onze mening staat dit – mede gezien het blijkbaar relatief beperkte effect op de vervangingsratio's – een adequate duiding van de berekeningen echter niet in de weg.

Gezien onze toelichting op de wettelijke normen heeft de AFM er voor gekozen de vragen van de Tweede Kamer niet afzonderlijk te beantwoorden, maar zoveel mogelijk te duiden welke conclusies op basis van de berekeningen wel en niet kunnen worden getrokken.

Gelet op het feit dat de staatssecretaris van Financiën zich in zijn brief van 21 mei jl. richt op zogenaamde uitkeringsregelingen hebben wij in onze verdere beantwoording geen aandacht besteed aan beschikbare premieregelingen.⁶

³ <http://www.afm.nl/nl/nieuws/2012/juni/ontbrekende-risicoinformatie-pensioenresultaat.aspx>

⁴ <http://www.afm.nl/nl/nieuws/2010/jan/rapportpensioeninzicht.aspx>

⁵ Zie brief staatssecretaris van Financiën d.d. 3 juni 2013, nr. DB/2013/289M

⁶ Circa 5% van de deelnemers aan pensioenregelingen heeft een beschikbare premieregeling.

Datum 7 juni 2013
Ons kenmerk TTFP-JAGr-13060054
Pagina 3 van 6

Wij verzoeken u deze brief aan de Tweede Kamer aan te bieden, om zo aan het verzoek van de Tweede Kamer tegemoet te komen.

Bevindingen op hoofdlijnen

1. In de motie-Krol⁷ wordt aan de regering gevraagd te onderbouwen of het na de voorgenomen verlaging van het Witteveen-kader nog steeds mogelijk is om “na 40 jaar werken een pensioen op te bouwen van 70% van het middelloon”. De berekeningen in de brief van de staatssecretaris d.d. 21 mei j.l. geven aan wat de maximale opbouw mogelijkheden binnen het aangepaste Witteveenkader zijn. De brief van de staatssecretaris verwoordt dit als *“wat bij een uitkeringsovereenkomst vanaf 2015 maximaal fiscaal gefaciliteerd aan ouderdomspensioenen kan worden opgebouwd binnen het Witteveenkader”*. Dit wordt bevestigd in de Nota naar aanleiding van het verslag d.d. 31 mei 2013⁸. Als zodanig zijn de berekeningen voor zover de AFM heeft kunnen vaststellen correct, gegeven de veronderstellingen die zijn gemaakt. Met toepassing van de gehanteerde veronderstellingen kan het niveau van 70% van het gemiddeld verdiende loon voor vrijwel alle desbetreffende leeftijds- en inkomensgroepen gehaald worden. Daarbij zij aangetekend dat de motie-Krol spreekt over de opbouw die mogelijk is in 40 jaar, en dat de berekeningen uitgaan van een langere opbouwperiode dan 40 jaar. De staatssecretaris van Financiën heeft in de brief van 21 mei jl. toegelicht dat de veronderstelde periode waarover pensioen wordt opgebouwd langer is dan 40 jaar omdat de arbeidzame periode als gevolg van de – op basis van CBS-cijfers verwachte – stijging van de levensverwachting groter zal zijn.
2. Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen de vraag naar de juistheid van de berekeningen van de fiscaal-maximaal mogelijke pensioenopbouw en de vraag of de gebruikte veronderstellingen overeenkomen met de feitelijke situatie van mensen in de desbetreffende leeftijds- en inkomensgroepen. Die notie komt ook tot uitdrukking in de brief van de staatssecretaris van Financiën van 21 mei jl. waarin hij opmerkt: *“In individuele gevallen kunnen de uitkomsten vanzelfsprekend afwijken door bijvoorbeeld omstandigheden als een soberder pensioentoezegging, onvoldoende diensttijd, achterblijvende financiering of tegenvallende beleggingsresultaten”*. In diezelfde brief wordt ook gewezen op het oordeel van DNB *“dat in voorkomende individuele gevallen resultaten kunnen afwijken van de gepresenteerde uitkomsten”*.
3. De gebruikte veronderstellingen om het fiscaal maximale pensioenresultaat te berekenen sluiten, juist omdat het om maxima gaat, niet aan bij de huidige feitelijke situatie van veruit de meeste mensen in de betreffende leeftijds- en inkomensgroepen. Door de volgende onderdelen wijkt het werkelijke resultaat af:
 - **Maximale pensioenopbouw**
Er is rekening gehouden met een (fiscaal) maximale jaarlijkse pensioenopbouw voor zowel het verleden (2,25% op basis van aanspraken ingaande op 60-jarige leeftijd) als de toekomst (1,75% op basis van aanspraken ingaande op AOW-leeftijd). Uit de pensioenrisicoanalyse van de AFM blijkt dat tot dusverre slechts een minderheid van de werknemers deze maximale opbouw van 2,25% behaalt. Dit is enerzijds het gevolg van kwalitatief minder goede regelingen in de praktijk en wordt

⁷ Kamerstuk 33566, nr. 22 Gewijzigde motie van het lid Krol.

⁸ Zie brief staatssecretaris van Financiën d.d. 3 juni 2013, nr. DB/2013/274 /M.

anderzijds veroorzaakt door allerlei “*life events*” bij individuele deelnemers die het pensioenresultaat negatief beïnvloeden (bijvoorbeeld werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, echtscheiding).

Voor de toekomst is het overigens mogelijk dat de feitelijke jaarlijkse pensioenopbouw dicht bij het fiscaal maximum zal liggen.

- *Toeslagen en mogelijke kortingen*

In de berekeningen is rekening gehouden met volledige compensatie voor de gevolgen van inflatie, zowel in het verleden als in de toekomst. In de afgelopen jaren is gebleken dat een minderheid van de deelnemers deze toeslag heeft ontvangen op de opgebouwde pensioenaanspraken, en als deze toeslag wel ontvangen werd, was deze vaak kleiner dan nodig voor volledige compensatie van de inflatie. Gezien de huidige financiële situatie van pensioenfondsen in Nederland lijkt een volledige toeslag in de toekomst voor vele deelnemers aan de optimistische kant.⁹ Daarnaast zijn er ook nog pensioenfondsen die de pensioenaanspraken hebben moeten verlagen, danwel dit in de toekomst (opnieuw) zullen moeten doen.

4. Anderzijds is een aantal veronderstellingen gehanteerd over de toetredingsleeftijd en de inkomensgroei die een lager pensioenresultaat opleveren dan mogelijk is wanneer uitgegaan wordt van de maximaal mogelijke periode van pensioenopbouw en van een bij de feitelijke situatie aansluitende veronderstelling voor de inkomensgroei. (Zie punten 1 en 2 in de Bijlage.)
5. Alles bijeen genomen kan geconcludeerd worden dat de berekeningen van het fiscaal maximaal pensioenresultaat hoger uitkomen dan berekeningen die aansluiten bij de feitelijke situatie. In de huidige situatie is dat overigens niet anders.
6. Voorts is van belang dat in de berekeningen de verhoging van de AOW- en pensioenleeftijd en de verlaging van het Witteveenkader voor de toekomstige pensioenopbouw zijn verweven. In de bijlage bij de brief die de staatssecretaris aan de Tweede Kamer heeft toegestuurd worden vervangingsratio's getoond die het gevolg zijn van beide effecten gezamenlijk. Om de informatie beter te duiden zou het goed zijn om als referentiepunt hierbij ook de berekening te laten zien van het pensioenresultaat bij het Witteveenkader voor de toekomstige pensioenopbouw zonder de door het kabinet voorgestelde verlaging van het maximum opbouwpercentage en de maximering van het pensioengevend inkomen. Op deze manier kunnen de geïsoleerde effecten van de verlaging van het Witteveenkader inzichtelijk worden gemaakt.

Wij hopen hiermee een bijdrage te hebben geleverd aan het verstaan van de genoemde berekeningen. Wij realiseren ons dat het hier gaat om complexe materie, waarbij het een grote uitdaging is om één en ander op begrijpelijke wijze te verwoorden.

⁹ De gemiddelde dekkingsgraad voor pensioenfondsen in Nederland bedraagt per eind april 2013 107,2%.

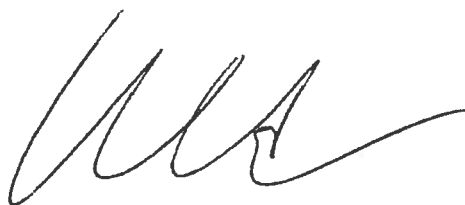
Datum	7 juni 2013
Ons kenmerk	TTFP-JAGr-13060054
Pagina	5 van 6

Mochten wij een verdere bijdrage kunnen leveren dan zijn wij hier uiteraard voor beschikbaar. Daarnaast zal de AFM in algemene zin verder gaan om een bijdrage te leveren aan het pensioeninzicht in Nederland. Dit inzicht is immers nodig voor de consument om zelf in actie te komen.

Hoogachtend,
Autoriteit Financiële Markten

ir. T.F. Kockelkoren MBA
Bestuurslid

drs. H.W.O.L.M. Korte
Bestuurslid

Bijlage: meer gedetailleerde opmerkingen

1. De aannames zijn erop gericht om de maximaal haalbare pensioenopbouw voor een deelnemer door te rekenen. In dat licht is het opvallend dat met een toetredingsleeftijd van 25 jaar wordt gewerkt terwijl de wettelijk gezien vroegst mogelijke toetredingsleeftijd 21 jaar bedraagt. Toepassing van een vroegere toetredingsleeftijd zorgt voor een verhoging van de vervangingsratio's.
2. Verder wordt er vanuit gegaan dat deelnemers het inkomensniveau van één keer tot vier keer modaal pas 10 jaar vóór de pensioenrichtleeftijd bereiken. Dit lijkt voor met name lage inkomens geen realistische aanname. Toepassing van het eerder bereiken van bijvoorbeeld het modale inkomen zal tot hogere vervangingsratio's leiden.
3. De opgebouwde pensioenaanspraken tot 2006 met als pensioenleeftijd 60 jaar zijn in de berekeningen actuariael neutraal omgezet naar de feitelijke (hogere) AOW-leeftijd. Hierdoor worden deze uitkeringen fors hoger dan de oorspronkelijk vanaf een leeftijd van 60 jaar voorziene uitkeringen. Als vuistregel geldt hierbij dat 1 jaar uitstel van de pensioenuitkering bij actuariael neutrale omrekening leidt tot circa 7% verhoging van de pensioenuitkering. De impact van deze leeftijdsverschuiving is groter naarmate de deelnemer meer aanspraken in het regime voor 2006 heeft opgebouwd, dat wil zeggen ouder is.